

СУБ'ЄТИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИМУСОВОГО ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ І РІШЕНЬ ІНШИХ ОРГАНІВ

SUBJECTS OF PUBLIC REGULATION OF ENFORCEMENT OF JUDGMENTS AND DECISIONS OF OTHER BODIES

Виконання судових рішень становить завершальну стадію судового розгляду, ефективність якої визначає ефективність судової системи загалом. Невиконання чи неналежне виконання судових рішень і рішень інших органів зводить нанівець систему правосуддя в країні, порушує право кожного на справедливий суд. Указане право передбачене як вітчизняним, так і міжнародним законодавством.

Реформа примусового виконання рішень, що відбулася в Україні в останній час і якою запроваджено змішану систему примусового виконання та введено інститут приватних виконавців викликає нагальну потребу проаналізувати суб'єктів публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів

У питанні визнання суб'єктами публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів у статті проаналізовано чинні нормативно-правові акти, зокрема Інструкцію з організації примусового виконання рішень, закони України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», «Про виконавче провадження», інші законодавчі акти України та нормативно-правові акти Міністерства юстиції України, що регулюють правовідносини у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів та їхніх посадових осіб, а також доктринальні думки щодо визначення кола суб'єктів публічного регулювання у цій важливій сфері суспільних відносин.

Підкреслено, що уповноважені державою органи та їхні посадові особи, що здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів, виступають суб'єктами владних повноважень, володіють правосуб'єктністю, яка складається із загальної та спеціальної (адміністративної) правосуб'єктності.

Звертається увага, що під час визначення кола суб'єктів публічного регулювання у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів слід виходити з правового статусу суб'єктів правовідносин, форм і методів їх регулювання та обсягу їхніх прав та обов'язків. Наголошено, що адміністративно-правовий статус являє собою галузевий вид правового статусу, що характеризує особливості прав та обов'язків стосовно певної сфери суспільних відносин і конкретизує загальний статус нормами адміністративного законодавства.

Визначено коло суб'єктів публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів, які авторка поділяє на державних та приватних виконавців. Виділено загальні, спеціальні суб'єкти публічного регулювання та суб'єкти, які у разі необхідності забезпечують виконання судових рішень і рішень інших органів.

Ключові слова: *нормативно-правові акти, правовідносини, державні та приватні виконавці.*

Enforcement of court decisions is the final stage of the trial, the effectiveness of which determines the effectiveness of the judicial system as a whole. Non-execution or improper execution of court decisions and decisions of other bodies nullifies the justice system in the country, violates the right of everyone to a fair trial. This right is provided by both domestic and international law.

The reform of enforcement of decisions that has taken place in Ukraine recently and which introduced a mixed system of enforcement and introduced the institution of private enforcement agents has caused an urgent need to analyze the subjects of public regulation of enforcement of court decisions and decisions of other bodies.

Regarding the recognition of subjects of public regulation of enforcement of court decisions and decisions of other bodies, the article analyzes the current regulations, in particular, the Instruction on the organization of enforcement of decisions, Laws of Ukraine "On bodies and persons carrying out enforcement of court decisions and decisions of other bodies", "On Enforcement Proceedings", other legislative acts of Ukraine and regulations of the Ministry of Justice of Ukraine governing legal relations in the field of enforcement of court decisions and decisions of other bodies and their officials, as well as doctrinal views on the definition of sub objects of public regulation in this important area of public relations.

It is emphasized that the bodies authorized by the state and their officials who carry out the enforcement of court decisions and decisions of other bodies, are subjects of power, have legal personality, which consists of general and special (administrative) legal personality.

Attention is drawn to the fact that in determining the range of subjects of public regulation in the field of enforcement of court decisions and decisions of other bodies should be based on the legal status of subjects of legal relations, forms and methods of their regulation and the scope of their rights and responsibilities. legal status is a sectoral type of legal status, which characterizes the features of rights and responsibilities in relation to a particular area of public relations and specifies the general status of the rules of administrative law.

The range of subjects of public regulation of enforcement of court decisions and decisions of other bodies is defined, which the author divides into public and private executors. Accordingly, there are general, special subjects of public regulation and subjects that, if necessary, ensure the implementation of court decisions and decisions of other bodies.

Key words: *normative legal acts, legal relations, public and private executors.*

Вступ. Однією з особливостей публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів є те, що адміністративно-правові відносини у цій галузі виникають у зв'язку з реалізацією уповноваженими суб'єктами, наділеними державно-владними повноваженнями, своєї компетенції у вказаній галузі суспільних відносин. Забезпечення примусового виконання судових рішень і рішень інших органів є важливою гарантією охорони прав і законних інтересів громадян, суспільства та держави у цілому. Важливе місце з-поміж її складників посідає публічне регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів, а також суб'єкти їх виконання.

Теоретичним підґрунтям статті стали праці вітчизняних учених, зокрема таких, як В.Б. Авер'янов, А.М. Авторгов, М.В. Вінциславська, О.М. Гришко, М.М. Мальський, А.В. П'яницький та ін., завдяки здобуткам яких удалося сформулювати низку авторських визначень і пропозицій, що мають теоретичне та практичне значення, а також визначити суб'єктів публічного регулювання у сфері примусового виконання судових рішень і рішень інших органів.

Постановка завдання. Метою статті є висловлення власної позиції щодо визначення кола суб'єктів публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб).

Результати дослідження. Примусове виконання судових рішень і рішень інших органів пов'язане з діяльністю уповноважених державою органів та їхніх посадових осіб. Норми законів України «Про виконавче провадження» [1] та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [2] поділяють суб'єктів, які здійснюють виконання судових рішень, та тих, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів. Згідно з ч. 1 ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження», примусове виконання рішень покладається на органи державної виконавчої служби (державних виконавців) та у передбачених цим Законом випадках на приватних виконавців, правовий статус та організація діяльності яких встановлюються Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» [1].

Окрім державних виконавців, суб'єктами примусового виконання рішень можуть бути й приватні виконавці, щодо яких існують певні обмеження. На це вказує ст. 5 Закону України «Про виконавче провадження» [1].

Згідно зі ст. 6 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», систему органів примусового виконання рішень становлять: 1) Міністерство юстиції України; 2) органи державної виконавчої служби, утворені Міністерством юстиції України в установленому законодавством порядку [2].

Відповідно до Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Постановою КМУ від 02.07.2014 № 228, Мін'юст є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); організовує, контролює та здійснює примусове виконання рішень у випадках, передбачених законом, тощо [3].

У питанні визнання суб'єктами публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів слід звернути увагу на Інструкцію з організації примусового виконання рішень, затверджену Наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5, згідно з п. 3 якого органами державної виконавчої служби є: Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України; відділ примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України; управління забезпечення примусового виконання рішень у місті Києві Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України; відділи примусового виконання рішень у районах міста Києва управління забезпечення примусового виконання рішень у місті Києві; управління забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України; відділи примусового виконання рішень управлінь забезпечення примусового виконання рішень; районні, районні в містах, міські, міськрайонні, міжрайонні відділи державної виконавчої служби відповідних міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України [4].

Ураховуючи, що з моменту затвердження Інструкції з організації примусового виконання рішень діяльність органів державної виконавчої служби та їхніх посадових осіб зазнала певних змін, одним із суб'єктів, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, є Департамент ДВС Мін'юсту, який відповідно до Положення про Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 01.03.2019 № 616/к, є структурним підрозділом Міністерства юстиції України. Основним завданням Департаменту є: забезпечення реалізації державної політики у сфері організації примусового виконання рішень судів та інших органів (посадових осіб); забезпечення своєчасного, повного і неупередженого виконання рішень у порядку, встановленому законодавством [5].

Структурним підрозділом Департаменту ДВС Мін'юсту є відділ примусового виконання рішень Департаменту. Відповідно до Постанови КМУ «Деякі питання територіальних органів Міністерства юстиції» від 09.10.2019 № 870, ліквідовано як юридичні особи публічного права територіальні органи Міністерства юстиції, однак замість них утворено міжрегіональні територіальні органи Мін'юсту [6]. Указаною Постановою КМУ замість ліквідованих 27 головних територіальних управлінь юстиції в областях, АРК, Києві та Севастополі КМУ створено вісім міжрегіональних територіальних органів Мін'юсту.

Відповідно до Типового положення про управління забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України від 20.04.2016 № 1183/5, суб'єктом, який здійснює примусове виконання судових рішень та рішень інших органів, є Управління забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь Мін'юсту, яке є територіальним органом державної виконавчої служби, входить до системи органів Міністерства юстиції України як структурний підрозділ міжрегіональних управлінь та є підзвітним і підконтрольним Департаменту ДВС Мін'юсту [7].

Безпосереднє здійснення примусового виконання рішень покладено на відділи державної виконавчої служби міжрегіональних управлінь Мін'юсту, які входять до системи органів Мін'юсту, є структурними підрозділами та підпорядковуються міжрегіональним управлінням Мін'юсту через відповідні управління забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь Мін'юсту і діють відповідно до Типового положення про відділ державної виконавчої служби міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України, затвердженого Наказом Міністерства юстиції України № 1336/5 від 07.04.2020 [8].

Ураховуючи неоднозначне ставлення громадян до виконання судових рішень, Наказом Міністерства юстиції України від 16.03.2020 № 971/5 «Про деякі питання функціонування органів

державної виконавчої служби в офісах «Центр виконання рішень» затверджено Тимчасове положення, яке визначає особливості діяльності відділів державної виконавчої служби відповідних міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України, які беруть участь в експериментальному проєкті, на період проведення експериментального проєкту у сфері примусового виконання рішень [9]. Цей Наказ покликаний забезпечити реалізацію експериментального проєкту у сфері примусового виконання рішень, що здійснюється відповідно до Проєкту реалізації експериментального проєкту у сфері примусового виконання рішення, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2018 № 700, яка визначає особливості діяльності органів державної виконавчої служби у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Львівській, Одеській, Сумській, Харківській, Хмельницькій, Чернігівській областях та м. Києві в рамках реалізації експериментального проєкту у сфері примусового виконання рішень [10].

Вищевикладене свідчить, що сьогодні суб'єктами публічного регулювання примусове виконання судових рішень і рішень інших органів є Центри виконання рішень, окрім того, в областях України та м. Києві до складу Управління входять відділи примусового виконання рішень.

Здійснений аналіз указаних вище нормативно-правових актів свідчить, що відповідно до визначених повноважень, уповноважені органи та їхні посадові особи є суб'єктами публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів. Як зазначає О.П. Світличний, норми адміністративного права наділяють правосуб'єктністю широке коло суб'єктів адміністративно-правових відносин, правове становище яких у сфері публічного управління визначається характером і обсягом повноважень [11, с. 205].

До організаційно-правових структур належать усі суб'єкти публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів, які відповідними правовими методами та засобами забезпечують виконання завдань держави. Однак варто звернути увагу і на той факт, що податкові органи, банки та інші фінансові установи, а також органи Державної казначейської служби України, не будучи безпосередньо суб'єктами примусового виконання судових рішень і рішень інших органів, є суб'єктами публічного регулювання, котрим делеговані певні повноваження виконавчих функцій, які, виступаючи реалізатором суб'єктивних юридичних прав та обов'язків, використовують надані їм повноваження з метою вирішення конкретних правовідносин. Указані суб'єкти у випадках, передбачених законом, рішення щодо стягнення майна та коштів виконуються податковими органами, а рішення щодо стягнення коштів – банками та іншими фінансовими установами. Рішення про стягнення коштів із державних органів, державного та місцевих бюджетів або бюджетних установ виконуються органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів [1].

Окрім указаних суб'єктів – безпосередніх виконавців примусового виконання судових рішень і рішень інших органів, органами загальної компетенції є Верховна Рада України, Президент України та Кабінет Міністрів України. Зокрема, відповідно до ст. 75 Конституції України, ВРУ є єдиним органом законодавчої влади в Україні. Парламентський контроль над додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини [12].

Відповідно до ст. 102 Конституції України, Президент України є главою держави і виступає від її імені. Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України (ст. 106). Відповідно до ст. 113 Конституції України, КМУ є вищим органом у системі органів виконавчої влади, відповідальний перед Президентом України і ВРУ, підконтрольний і підзвітний ВРУ. До основних завдань Кабінету Міністрів України належать ужиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного й усебічного розвитку особистості [13].

Окрім указаних юридичних осіб публічного права, суб'єктами регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів є державні та приватні виконавці. Проте на відміну від державних виконавців приватні виконавці є суб'єктами делегованих повноважень, правосуб'єктність яких складається із загальної та спеціальної (адміністративної) правосуб'єктності.

Отже, у загальному розумінні суб'єктами публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів можна вважати сукупність уповноважених суб'єктів публічної адміністрації (фізичних і юридичних осіб), які вступають у правовідносини з приводу примусового виконання судових рішень та рішень інших органів.

Висновки. Таким чином, суб'єктами публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів є державні та приватні виконавці, відповідно, можна виділити загальних, спеціальних суб'єктів публічного регулювання та тих суб'єктів, яким делеговані такі повноваження.

До загальних суб'єктів публічного регулювання примусового виконання судових рішень і рішень інших органів, відносимо Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

До спеціальних суб'єктів належать: Міністерство юстиції України, Департамент державної виконавчої служби, відділ примусового виконання рішень Департаменту державної виконавчої служби Міністерства юстиції України; міжрегіональні територіальні органи Міністерства юстиції України, Управління забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь, відділи державної виконавчої служби міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України; головні територіальні управління юстиції в областях та м. Києві та підпорядковані ним (районні, міськрайонні, міські) відділи державної виконавчої служби; центри виконання рішень.

Суб'єктами публічного регулювання, які у разі необхідності забезпечують виконання судових рішень і рішень інших органів, є: податкові органи; банки та інші фінансові установи; органи Державної казначейської служби України (суб'єкти делегованих повноважень).

Список використаних джерел:

1. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 № 1404-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.
2. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів : Закон України від 02.06.2016 № 1403-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 29. Ст. 535.
3. Положення про Міністерство юстиції України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 228. URL: <https://zakon.rada.gov>. Text (дата звернення: 27.11.2020).
4. Інструкція з організації примусового виконання рішень : Наказ Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512 (у редакції Наказу № 3208/5 від 16.09.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0489-12#Text> (дата звернення: 27.11.2020).
5. Положення про Департамент державної виконавчої служби Міністерства юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 01.03.2019 № 616/к. URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/55608/response/134301/attach/9/pdf> (дата звернення: 27.11.2020).
6. Деякі питання територіальних органів Міністерства юстиції : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2019 № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2019-п#Text> (дата звернення: 28.11.2020).
7. Типове Положення про управління забезпечення примусового виконання рішень міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 20.04.2016 № 1183/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0618-16#Text> (дата звернення: 28.11.2020).
8. Типове Положення про відділ державної виконавчої служби міжрегіональних управлінь Міністерства юстиції України : Наказ Міністерства юстиції України від 07.04.2020 № 1336/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0618-16#Text> (дата звернення: 28.11.2020).
9. Про деякі питання функціонування органів державної виконавчої служби в офісах «Центр виконання рішень» : Наказ Міністерства юстиції України від 16.03.2020 № 971/5. URL: <http://search> (дата звернення: 28.11.2020).
10. Про реалізацію експериментального проєкту у сфері примусового виконання рішень : Постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2018 № 700. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/700-2018-п#Text> (дата звернення: 28.11.2020).
11. Світличний О.П. Службове право: витоки, сучасність та перспектив розвитку : колективна монографія / за заг. ред. Т.О. Коломоєць, В.К. Колпакова. Запоріжжя : Гельветика, 2017. 328 с.
12. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 № 776/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 20. Ст. 99.
13. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.